

Denne artikkelen ble trykt i tidsskriftet *Bibliotekaren. Tidsskrift for Bibliotekarforbundet*, h. 3, 2005, s. 22-24.

Elin Nesje Vestli

KVALITETSREFORMEN + BIBLIOTEKET = SANT

Kvalitetsreformen har ført til både strukturelle og pedagogiske endringer i høyere utdanning. Disse endringene betyr ikke bare nye lærings- og arbeidsmetoder for studenter, faglærere og bibliotekarer, men de utfordrer også våre samarbeidsevner på tvers av profesjonsgrensene.

Kvalitetsreformen

Det europeiske bakteppet for Kvalitetsreformen er Bologna-prosessen som startet i 1999. Hovedmotivasjonen bak Bologna-prosessen var å innføre et sammenliknbart gradssystem for de europeiske land, bl.a. for å fremme internasjonal mobilitet, og Bologna-prosessen sine ti satsningsområder er å forstå som skritt på veien mot en felles europeisk utdanningspolitikk. Disse ti satsningsområdene, som både er av strukturell og utdanningspolitisk karakter, gjenspeiles i den norske Kvalitetsreformen.¹

Kvalitetsreformen innebærer flere strukturelle endringer. Vi har fått en ny gradsstruktur med bachelor- og masterløp, vi har gått fra vekttall til studiepoeng som harmonerer med ECTS (European Credit Transfer System), og vi har fått et nytt karaktersystem: bokstavkarakterer fra A (beste karakter) og F (stryk) erstatter det tidligere tallkaraktersystemet. Det er imidlertid andre endringer som griper mer inn i studentenes hverdag, nemlig nye undervisnings- og evalueringsformer – som setter fokus snarere på læringsprosessen enn på kontrollfunksjoner – og et krav om et sterkere internasjonalt perspektiv.

Nye undervisnings- og evalueringsformer

¹ Jf. Utdannings- og forskningsdepartementet (utg.): *Bologna-prosessen – et europeisk område for høyere utdanning*. Faktablad. Oslo: UFD, 2004.

Denne artikkelen ble trykt i tidsskriftet *Bibliotekaren. Tidsskrift for Bibliotekarforbundet*, h. 3, 2005, s. 22-24.

Kvalitetsreformens hovedkjennetegn er en omfattende omlegging av både undervisnings- og evalueringsformer. Reformen innebærer en dreining vekk fra frontalundervisning til varierte og mer studentaktive læringsformer. Faglæreren beveger seg mer og mer bort fra kateteret og bruker en kombinasjon av forelesninger, seminarer, gruppearbeid og oppgaveløsning. Undervisningsrommet, som tidligere langt på vei var eneste læringsarena, er vel så mye et et samlingspunkt hvor studentene vender tilbake etter at de har vært ute i f.eks. grupperom eller bibliotek. Det legges sterkere vekt på lærerens veilederfunksjon enn tidligere, hun eller han skal primært skape gode lærings situasjoner og veilede studentene i deres individuelle læringsprosess.

Dette fokusskiftet legger til rette for et tettere samarbeid mellom lærer og bibliotekar og for mer aktiv bruk av biblioteket – både det fysiske rommet og de elektroniske ressursene – enn tidligere. Mens biblioteket tradisjonelt sett har hatt en støttefunksjon, et rom som studentene kunne bruke individuelt i tillegg til klasseromsundervisning for å lese og ev. også supplere sin pensumlitteratur, innebærer Kvalitetsreformens krav at bibliotekets kompetanse og ressurser må trekkes langt mer aktivt inn i daglig undervisning. Nettopp Kvalitetsreformens fokus på veilederrollen kan bli et viktig bindeledd mellom faglærer og bibliotekar.

Kvalitetsreformen har brakt med seg en flora av nye og alternative evalueringsformer, ikke minst utstrakt bruk av mappeevaluering. Mappeevaluering kan organiseres på ulike måter, men i hovedsak består denne evalueringsformen i at studenten i løpet av et visst tidsrom skriver et bestemt antall innleveringsoppgaver til fastlagte frister, disse – eller et utvalg av disse – settes ved kursets avslutning inn i ei mappe som danner grunnlag for evaluering. Arbeidet ledsages av underveisveiledning og individuell oppfølging.

Denne artikkelen ble trykt i tidsskriftet *Bibliotekaren. Tidsskrift for Bibliotekarforbundet*, h. 3, 2005, s. 22-24.

Mappeevaluering setter store krav til studentene: skippertakmetoden egner seg dårlig, studentene må skrive langt mer enn tidligere, og de må også – dersom de skal få gode resultater – jobbe mer profesjonelt både med det å skrive og med å håndtere referanser og kilder enn tilfellet er ved tradisjonell skoleeksamen. Mapper forlanger altså en jevn arbeidsdisiplin og er dermed ingen lettvinnt løsning. Men denne vurderingsformen setter også krav til faglærer i form av undervisveiledning og oppfølging, – og den innebærer nye utfordringer for biblioteket i form av økt veiledningsbehov. Prosessen med å ferdigstille ei mappe kan sammenliknes med en næringskjede, der studenten riktignok spiller hovedrollen, men hun eller han er avhengig av veiledning underveis fra ulike personer: fra responsgrupper som består av medstudenter, av faglig veileder, av bibliotekar – og ev. også av IT-drift. Nettopp derfor er kanskje mappeevaluering den brekkstanga som skal til for å komme fram til et enda tettere samarbeid ikke minst mellom lærer og bibliotekar for å koordinere veiledningsfunksjonen i forhold til ulike stadier i arbeidsprosessen. Veiledningsbehovet innebærer ikke kun informasjonskompetanse og hjelp i forhold til referansehåndtering, men favner videre og inkluderer ikke minst kildekritikk. For mapper setter store krav til studentenes selvstendighet og kritiske sans. Grenseoppgangen mellom tillatt kildebruk og plagiat viser seg å være vanskelig for mange studenter, ikke nødvendigvis fordi de forsøker å „jukse“, men fordi mange mangler trening i å vurdere ulike kilder og i å bygge andres materiale inn i sin egen tekst.

Kvalitetsreformens nye undervisnings- og evalueringsformer betyr derfor at vi framover må legge mer vekt enn tidligere ikke bare på hva studentene skal lære, men også hvordan de skal lære seg det. Studentaktive læringsformer, som f.eks. problembasert læring, og mappevurdering forutsetter at studentene erkjenner at de har et informasjonsbehov, at de innser at de må gå utover pensum og at de trenger flere ressurser for å skrive ei oppgave enn det de har hjemme på pulten eller det som de finner i google. Hvilke strategier

Denne artikkelen ble trykt i tidsskriftet *Bibliotekaren. Tidsskrift for Bibliotekarforbundet*, h. 3, 2005, s. 22-24.

må de kunne for å klare å finne informasjon og bruke den på rett måte? Hvordan skal de omgås med den informasjonen de finner? Hvordan skal de vurdere og kvalitetssikre informasjonen? Hvordan skal de gjengi den? Det overordnede fokus er naturligvis hvordan faglærer og bibliotekar best kan legge til rette for at studentene blir gode til å lære.

Nye studentgrupper

Norske universiteter og høyskoler har en stadig mer heterogen studiemasse: i tillegg til regulære campusstudenter finner vi deltidsstudenter, fjernstudenter, utvekslingsstudenter, studenter i alle aldre og en økende studentmasse som „shopper“ kurs og moduler uten at de følger standardiserte studieprogram.

Særlig deltids- og fjernstudentene er svært opptatt av et mest mulig fleksibelt læringsmiljø slik at de skal klare å få jobb og studier til å gå i hop, og de ønsker individuell kontakt og oppfølging. Dette er ofte ressurssterke studenter med yrkeserfaring, noe som de ønsker å bruke aktivt i lærings situasjonen. Disse studentene er imidlertid sjelden eller aldri fysisk innom biblioteket i løpet av studietida, og mange av dem benytter seg verken av boksamlingen eller av elektroniske og kvalitetssikrede ressurser. At dette ikke er noe gunstig utgangspunkt for mappevurdering, er innlysende. For studenter ved Høgskolen i Østfold avhjelper samarbeidet Biblioteket Østfold² noe av dette problemet. Biblioteket Østfolds sømløse tjenester gjør studielivet lettere ikke minst for deltidsstudenter, som er på høgskolen uregelmessig, eller for fjernstudenter som bor i fylket. De kan låne bøker på høgskolens bibliotek og levere dem tilbake på sitt nærmeste folkebibliotek; de kan også bestille bøker fra høgskolens samlinger og hente dem på sitt lokalbibliotek. Også for studenter som er ute i praksis (som ikke nødvendigvis er i samme by som høgskolen ligger eller som de bor), gjør ordningen det lett både å låne og

² Jf. <http://ostfold.kulturnett.no/bibliotekplan/default.asp?ItemID=1053> <30.1.2005>.

Denne artikkelen ble trykt i tidsskriftet *Bibliotekaren. Tidsskrift for Bibliotekarforbundet*, h. 3, 2005, s. 22-24.

levere tilbake bøker i praksisperioden. Mange studenter benytter seg av ordningen og er svært positivt til denne fleksibiliteten.³ Fjernstudenter fra andre fylker nyter ikke godt at en tilsvarende sømløshet; for disse studentene er det viktig at distanseundervisning og ev. læringsplattformer inkluderer eller gjør bibliotekressursene og nødvendig veiledning mest mulig lett tilgjengelig.

Internasjonalisering

I følge Kvalitetsreformen skal alle studenter ha muligheten til å ta deler av sin utdanning i et annet land. Ulike nettverk, bl.a. Erasmus og Nordplus, danner de institusjonelle rammene for student- og lærermobilitet.

Både ut- og inngående studentutveksling betyr konkrete utfordringer for faglærere og bibliotek. Ved mange av våre partnerinstitusjoner legges det sterkere vekt på grunnleggende informasjonskompetanse, kildekritikk og generell håndtering av referanser enn ved norske læresteder, og for noen av våre studenter som reiser ut kan dette bety en merkbar overgang når de skal studere et semester ved en utenlandsk institusjon. Innkommende utvekslingsstudenter har gjerne andre veiledningsbehov enn våre regulære studenter, ikke bare trenger de informasjonen på et annet språk enn norsk, men de trenger veiledning i forhold til bl.a. konkrete kurs, norske evalueringskonvensjoner og for å kunne nyttiggjøre seg bibliotekets ulike tilbud. Økende internasjonalisering betyr derfor ikke bare mer nyanserte behov for veiledning både fra faglærers og bibliotekars side, men også at vi bør vurdere nye former for samarbeid på tvers av profesjonsgrensene. Kanskje vil det f.eks. kunne være aktuelt for bibliotekar og faglærer i fellesskap å utvikle spesielle opplegg for å forberede utgående

³ Takk til bibliotekarene Hanne Dybvik, Anette Kure og Trine Remvik ved Høgskolen i Østfold for informasjon om studenters bruk av Biblioteket Østfold sine tjenester.

Denne artikkelen ble trykt i tidsskriftet *Bibliotekaren. Tidsskrift for Bibliotekarforbundet*, h. 3, 2005, s. 22-24.

utvekslingsstudenter på høyere krav til informasjonskompetanse og kildekritikk i forkant av utenlandsopphold.

Biblioteket som sosial lærings- og samarbeidsarena

Mange høgskolebibliotek opplever nå økende besøk, bruk og utlån. Studentaktive læringsformer ser ut til å stimulere til økt bibliotekbruk, gjennomtenkt bruk av mappevurdering likeså. Nye bibliotekbygg med spennende arkitektur eller omorganisering av tradisjonelle lesesaler til områder med multifunksjoner gjør det mer tiltalende å bruke biblioteket, både til individuell læring, gruppearbeid og til organisert undervisning. Læring, ikke minst under Kvalitetsreformen, er en sosial aktivitet. Gjennom et enda tettere samarbeid mellom lærer og bibliotekar, ved å ta biblioteket inn i undervisningsrommet og/eller omvendt, gjennom å bruke bibliotekrommet som en sosial og alternativ læringsarena vil vi kunne fokusere enda bedre på det utforskende og kritiske aspektet ved læring. „Det er viktig at bibliotekrommet brukes til noe jeg ikke kan gjøre hjemmefra“,⁴ skriver Lars Egeland og betoner bibliotekets sosiale funksjon som en motivasjon for læring. Et bibliotek med rom for ulike funksjoner viser at lesesalen kan brukes til langt mer enn å lese medbrakt pensumlitteratur, og det kan utgjøre en felles arena hvor faglærer og bibliotekar prøver ut nye former for samarbeid.

⁴ Lars Egeland: Det handler om læring. Oslo: ABM-utvikling, 2004, s. 50.